

УДК 811.161.2(075.8)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ПОТРЕБ СТУДЕНТІВ У ПОБУТОВІЙ, НАВЧАЛЬНО- ПРОФЕСІЙНІЙ ТА СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІЙ СФЕРАХ

Наталія Малюга, Вероніка Городецька

*Криворізький державний педагогічний університет
Kryvyi Rih State Pedagogical University
пр. Гагаріна, 54, Кривий Ріг, 50086, Україна
morflot281991@gmail.com, forlesson217@gmail.com*

Малюга Н., Городецька В. Забезпечення комунікативних проблем студентів у побутовій, навчально-професійній та соціально-культурній сферах

У статті визначено пріоритети навчання української мови як іноземної, оприлюднено авторський досвід забезпечення комунікативних потреб студентів у побутовій, навчально-професійній та соціально-культурній сферах. Названо чинники, які гальмують опанування мови. Рекомендовано в навчальному процесі формувати реальну потребу в отриманні екстралінгвістичного результату, що апелює до особистісних цілей і мотивів інокомунікантів. Акцентовано на засвоєнні сукупності кодових засобів мови та правил їхнього використання для передачі змісту і сприйняття виражених інтенцій, підґрунтям чого є живе мовлення, сприятливе мовне середовище та оточення.

Ключові слова: інокомунікант, комунікативна потреба, мовленнєва компетенція, навчальна мовленнєва ситуація.

Малюга Н., Городецькая В. Обеспечение коммуникативных проблем студентов в бытовой, учебно-профессиональной и социально-культурной сферах

В статье определяются приоритеты обучения украинскому языку как иностранному, представлен авторский опыт обеспечения коммуникативных потребностей студентов в бытовой, учебно-профессиональной и социально-культурной сферах. Называются факторы, которые тормозят овладение языком. Рекомендуется в учебном процессе формировать реальную потребность в получении экстралингвистического результата, который апеллирует к личностным целям и мотивам инокоммуникантов. Акцентируется внимание на усвоении совокупности кодовых средств языка и правил их использования для передачи содержания и восприятия выраженных интенций, основой чего являются живая речь, благоприятствующая языковая среда и окружение.

Ключевые слова: инокоммуникант, коммуникативная потребность, речевая компетенция, учебная речевая ситуация.

Maliuga N., Gorodetska V. Implementation of students' communicative problems in social, educational and professional, and sociocultural spheres

In the article main tasks of teaching Ukrainian as a foreign language are determined: foreign students' formation of communicative and language, linguistic, discursive, sociocultural and pragmatic competences; development of skills of interethnic communication; upbringing of respect to the Ukrainian nation. The reasons are laid out which can be an obstacle in the process of mastering a language, and prevent reaching the goal of teaching: the absence of natural language environment; artificial motivation for mastering a foreign language; non-frequent variation of verbal examples. It is recommended in the educational process to form the real need to get a peculiar extra linguistic result that is connected with personal goals and motives of foreign interlocutors.

The requirements to a modern lecturer are specified: constant study and understanding individual peculiarities of presenters of any nationality, especially temperament, features of character, views, habits; diagnosis and correction of the level of personal traits being formed (world view, motivation, interests, personality orientation, life plans); encouragement of every student to reasonable activity with constantly growing requirements; identification and overcoming the causes which do not let a student to achieve personal development. It is emphasized that language proficiency includes learning complex of codes of the peculiar language and the rules of their use for forming thoughts, rendering the content and comprehension of the expressed intentions.

Key words: a foreign interlocutor, communicative need, language competence, educational verbal situation.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими завданнями. Навчальна дисципліна “Українська мова як іноземна” передбачає реалізацію процесу мовної підготовки іноземних громадян згідно з Концепцією мовної освіти іноземців у закладах вищої освіти України у єдності трьох напрямів: комунікативного, адаптаційного та загальнонаукового.

Головними завданнями навчання української мови як іноземної визнаємо створення умов для адаптації студентів-іноземців до життя й навчання в умовах українськомовного середовища; формування в іноземних студентів комунікативно-мовленнєвої, лінгвістичної, дискурсивної, соціокультурної й діяльнісної компетенцій, що сприятиме оволодінню спеціальністю; розвиток умінь міжкультурного спілкування, толерантного ставлення до репрезентантів інших культур і релігійних переконань; виховання поваги до українського народу, його традицій, звичаїв і цінностей, української

національної культури й історії; формування в інокомунікантів пізнавального інтересу й поваги до української мови як інструмента практичного послуговування набутими професійними знаннями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у розв'язання проблем зіставного вивчення мов зробили В. Аракін, Ш. Баллі, І. Бодуен де Куртене, Р. Будагов, В. Гак, К. Джеймс, Ю. Жлуктенко, Дж. Кетфорд, Е. Косеріу, М. Кочерган; Г. Кьорквуд, Р. Ладос, В. Манакін, В. Стернін, Л. Щерба, В. Ярцева та ін.

І. Берман, В. Бухбіндер, В. Плахотнюк, Л. Поль, В. Штраус з урахуванням досягнень педагогіки, мовознавства, психології та психолінгвістики, спираючись на результати методичних досліджень, здійснених у різних країнах, заклали основи викладання іноземних мов у полікультурному світі [Osnowy / Основы 1986]. Очолована З. Бакум наукова школа розв'язує лінгводидактичні проблеми викладання курсу “Українська мова як іноземна” [Bakum / Бакум 2010]; Л. Бей, О. Тростинська висвітлюють актуальні питання викладання української мови різними категоріям іноземних студентів [Bei / Бей 2008]; Г. Гринюк, С. Ніколаєва, Т. Олійник та ін. розробляють сучасні технології навчання іноземного спілкування [Nikolaieva / Ніколаєва 1997; Metodyka / Методика 2013].

Мета дослідження – оприлюднення напрацьованого досвіду забезпечення комунікативних потреб студентів у побутовій, навчально-професійній та соціально-культурній сферах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Носій мови може не знати системи мовних засобів і системності їх відношень, навіть не знати про її функціонування. Метою навчання є не вивчення відомостей про мовну систему, а практичне оволодіння іноземною мовою для здійснення комунікації. Для практичного послуговування іноземною мовою недостатньо знати кодові набори, ними треба володіти: швидко орієнтуватися у виборі потрібної лексичної одиниці та її поєднуваності й автоматизовано, без обдумування використовувати потрібну граматичну форму слова,

конструюючи висловлення. Теоретичну інформацію про систему форм виучуваної мови варто долучати лише як допоміжний засіб оволодіння мовою, відтак граматичні правила застосовувати як функціональні приписи, що сприяють більш швидкому формуванню граматичних автоматизованих програм, які фіксуються нервовими механізмами мозку. Увесь теоретичний матеріал слід добирати раціонально, аби розмірковування про явища не підміняли собою мовленнєву практику. Теоретичну інформацію необхідно використовувати лише тією мірою, якою вона безпосередньо сприяє практичному оволодінню мовленням.

Назвемо три чинники, які гальмують процес опанування мови, перешкоджають досягненню мети навчання: 1) відсутнє природне мовне середовище; 2) спеціально створена мотивація для оволодіння іноземною мовою; 3) маловаріативні зразки мовлення.

За умови неправильної організації навчальної роботи студенти відштовхуються не від потреби комунікації, а від усвідомленої мети переконати викладача у своїй підготовці. Сам процес мовленнєвої діяльності в навчанні представлений неповно, фрагментарно, без своїх природних початкових і кінцевих ланок. Мовленнєву діяльність підмінено відтворенням реплік, не співвіднесених з особистісними мотивами.

Викладач має формувати хай умовну, але реальну потребу в отриманні певного екстралінгвального результату, що апелює до особистісної мети і мотивів інокомунікантів. На ефективне засвоєння іншомовного мовлення спрямовані такі кроки: створення потреби → встановлення мотиву майбутньої діяльності → об'єктивування мети → мобілізація мовних засобів для досягнення мети → досягнення запланованого результату. У такий спосіб структурованому діяльнісному акті мовленнєвий компонент отримує свою повну реалізацію, що забезпечує ефективне засвоєння іншомовного мовлення.

Створення навчальної мовленнєвої ситуації, за якої засвоєння змісту мовлення є мотивованим, пов'язаним із потребами іноземних громадян інтегруватися в новий для них соціум, спрямований на набуття культурно-історичного досвіду

українців, забезпечує чітке усвідомлення мети діяльності. Наприклад, викладач пояснює студентам, що в них є нагода взяти участь у міжнародному молодіжному проєкті. Студенти мають обрати прийнятні теми для невимушеного спілкування з незнайомими чи малознайомими людьми в полікультурному середовищі, установити контакт, стимулювати уявного співбесідника до обміну думками (діалогічне мовлення). Або ж викладач, створюючи навчальну ситуацію, повідомляє про можливу участь в урочистостях до ювілею університету, на якому будуть присутні шановані гості. Студенти мають виголосити вітальну промову, адресатом якої є професорсько-викладацький колектив навчального закладу (монологічне мовлення).

Стимулювати до мовленнєвої діяльності, що передбачає формування думки, можна лише тоді, коли виникає умовна потреба й мотив, об'єктивований у навчальній меті мовленнєвої діяльності. Така постановка завдання змушує за браком готових суджень рухатися шляхом пошуку необхідних засобів вираження думки іноземною мовою, а завдання передати сформульовану думку вимагає виведення внутрішніх процесів формування думок назовні [Osnowy / Основы 1986 : 65].

Підтримуємо позицію З. Бакум, згідно з якою “чи не найголовнішим у навчанні української мови як іноземної є <...> загальнодидактичний принцип свідомості, складовими якого вважають мету і вмотивованість навчання” [Bakum / Бакум 2010 : 229]. Далі дослідниця пояснює свою тезу: “Свідомість за таких обставин передбачає активізацію аналітичних здібностей, уміння систематизувати, узагальнювати мовні факти, вибудовувати аналогії. Мінімум теоретичних відомостей про мову, що вивчається, дозволяє студентів отримати уявлення про її систему і на цьому ґрунті сформувати мовленнєві навички в дещо змінених умовах” [Bakum / Бакум 2010 : 229].

Правильний підхід до вибору шляху навчання іноземної мови, ґрунтований на коректній інтерпретації співвідношення мислення і мовлення, уможливує успішний мовленнєвий акт із використанням обмеженого мовного матеріалу. Мистецтво викладача полягає в тому, щоб допомогти студентів, який

у мовленні послуговується обмеженими засобами, подолати психологічний бар'єр: формується установка на безпосереднє вираження думки іноземною мовою.

Під час продукування (говоріння і письма) слід навчати іноземної мови “від мислення до оформлення його результатів засобами іноземної мови”, а під час рецепції (слухання і читання) – “від іноземної мовної посилки – до її осмислення у внутрішніх кодах реципієнта” [Osnovy / Основы 1986 : 68].

У тих, кого неправильно навчають іноземної мови, можна спостерігати штучно викликані погрішності в роботі мовленнєво-мисленнєвих процесів. Змушуючи іноземців відтворювати завчені безвідносно до ситуації діалоги, формують у них звичку “говорити”, не пов'язуючи своє “мовлення” з відповідними образами, а значить, і з картиною реальної дійсності [Osnovy / Основы 1986 : 77]. Типовою є ситуація, коли іноземець, завчивши стандартні фрази, не в змозі вступити в бесіду з носієм мови в конкретній ситуації спілкування. Розуміючи всі слова й граматичні зв'язки слів у тексті, він не може, наприклад, прочитавши опис подорожі, указати на карті чи на реальному об'єкті шлях, який йому слід пройти.

На запитання про причини такого незадовільного результату знаходимо кваліфіковану відповідь у фаховій літературі: “<...> учень не привчений до перекодування словесної інформації в образи дійсності, він звик до неспіввіднесеного говоріння, іншими словами, привчений керувати лише формальними операціями, актуалізованими в системі лівої півкулі, керувати словами, не співвідносячи їх з моделями-образами” [Osnovy / Основы 1986 : 78].

Задля високої мотивації студентів під час виконання завдань доцільно обирати нагальну інформацію з тієї чи тієї сфери. Наведемо приклади завдань до тем “Транспорт”, “Місто”. Успішне виконання завдань забезпечує можливість працювати зі схемою метро та туристичними картами міст [Gorodetska, Maliuha / Городецька, Малюга 2018 : 140, 147, 154].

Завдання. *Розгляньте схему Київського метро. Прокладіть маршрут пересування. Наприклад: станція “Харківська” – станція “Либідська”. Від “Харківської” їхати*

8 зупінок до станції “Палац спорту”, перейті на станцію “Площа Льва Толстого”, далі в напрямку “Теремкі” їхати 3 зупінки до “Либідської”.

Завдання. *Послугуючись туристичною картою центру Києва / Львова, складіть собі маршрути прогулянки*

Навчання іноземної мови не може обмежуватися засвоєнням лексичних одиниць і способів конструювання речень. Головне завдання викладачів іноземної мови полягає в тому, аби навчити учнів / студентів створювати й розуміти мовленнєві висловлення й повідомлення, для чого необхідно приділити увагу процесам їхнього утворення й сприйняття з опорою на монологічні та діалогічні єдності, з урахуванням загального тематичного спрямування, структури та композиційної побудови комунікативного утворення. Такий підхід потребує розробки системи вправ, які сприяють створенню в суб'єктів навчального процесу загальнотекстової структурно-сислової організації, що виникає завдяки виявленню в тексті міжфразових зв'язків, фразових єдностей та інших компонентів текстової структури [Osnovy / Основы 1986 : 84].

У мові, яку вивчають, та в рідній окремі компоненти мовної структури не збігаються, однак можуть бути й спільні явища (наявність часових і видових форм, відмінкових закінчень тощо). У разі наявності аналогічних явищ засвоєння іноземної мови полегшується, а за умови розходження діє інтерференція, подолання якої потребує спеціальних зусиль. Під час мовленнєвого тренування “модель – зразок” учні / студенти маніпулюють мовленнєвими варіантами мовних моделей. При цьому можна досягти подвійної мети: засвоїти самі варіанти, тобто “мовний матеріал”, і, що важливіше, набути здатності оперувати й іншими, аналогічними варіантами в межах певної моделі, створювати на її основі кожного разу нові словоформи та мовленнєві зразки, не використовувані раніше.

У нашому авторському посібнику “Українська мова як іноземна” [Gorodetska, Maliuha / Городецька, Малюга 2018] враховано специфіку навчальної дисципліни, що має виразні інтегративні функції, здатність чинити різнобічний навчальний, розвивальний і виховний впливи на студентів, сприяти

формуванню особистості, готової до активної, творчої діяльності в усіх сферах життя та міжкультурного спілкування; сучасні організаційні форми, методи і технології навчання української мови як іноземної.

Ураховано синтагматичні зв'язки між одиницями одного рівня (звуками у слові, словами в реченні тощо); парадигматичні (спеціальний розгляд одиниць одного рівня, наприклад, встановлення смислових відношень між лексичними одиницями, граматичними категоріями, формами слова тощо) та ієрархічні (підпорядкування одиниць мови різних рівнів) відношення. Наприклад:

У магазині “Школяр” куплю (що? форма знахідного відмінка) зшити, ...

У магазині “Фермерська продукція” куплю ...

У магазині “Дрібнички в дорозу” куплю ...

У магазині “Туріст” куплю ...

У магазині “Будівельні матеріали” куплю ...

У магазині “Тканини” куплю ...

Завдання з розвитку зв'язного мовлення (особливо, що стосується опрацювання запропонованих тематичних діалогів і конструювання власних за зразком) забезпечують засвоєння етичних норм, прийнятих в українському суспільстві, що уможлиблює адаптацію іноземців у чужому для них співтоваристві. Уривки текстів із періодичних видань, Інтернет-ресурсів, художньої літератури дають змогу не лише урізноманітнити викладений матеріал, але й сприяють розвитку практичних умінь і навичок вивчати, аналізувати “живу” сучасну українську літературну мову.

Система завдань ґрунтується на педагогічних і методичних принципах формування країнознавчих (історичні події, географічні дані, економічний розвиток, соціальні інститути, культура тощо) та лінгвокраїнознавчих знань.

Кожна тема містить рубрику **“Народ скаже, як зав'яже!”**. Для ознайомлення пропонуємо наповнення цієї рубрики у блоці “Сфера послуг”, тема “Магазин”:

Дешёва рибка – вониюча юшка. Якісний товар не може бути дешёвим. Дешёвим може бути лише зіпсований або підроблений товар.

Купувати коті в мішку. Придбати що-небудь, не бачачи й не знаючи його якостей.

Скупий платить двічі. У гонітві за дешёвим можна залишитися ні з чим. Дешёвше – здебільшого гіршої якості, тому неможна економити під час придбання якісного товару.

30 срібняків. Ціна зради. 30 срібняків – це плата Юді Іскаріоту за зраду Ісуса Христа. За 30 срібних монет (символічна ціна раба в юдеїв) Юда підвів римських воїнів до місця перебування Ісуса та інших учнів у Гетсиманському саду.

Іноземці через опанування одиниць вторинної номінації ознайомлюються з традиційною системою цінностей українців, пізнають специфіку національного виховання. Наведена група фразеологічних одиниць допомагає розкрити різні аспекти сприйняття українцями об'єктивного світу, ілюструє національний підхід до фіксування негативного досвіду.

Наведемо зразок наповнення **Теми 4.1. Професії** [Gorodetska, Maliuha / Городецька, Малюга 2018 : 159–165].

Тематичний мінімум

Професія, спеціальність, сфера діяльності, вакансія, посада;

робота, праця, заробітна плата (зарплата, зарплатня), резюме, стаж.

Завдання 1. Розгляньте малюнки. Визначте професії. Розподіліть наведені нижче слова в групи за професіями, складіть із ними речення. Наприклад: Професія: *Перукар*. Тематична група слів: *Волосся, клієнт, ножиці, перукар, стрігти*. Речення: *Перукар ножицями стриже клієнту волосся.*

Завдання 2. Назвіть професії людей, зображених на картинці. На підставі чого ви їх визначили? Відповідь свою аргументуйте (тому що...). Наприклад: *Це учитель, тому що він носить щось учневі коло дошки; учитель одягнений у діловий костюм, у руках тримає указку.*

Довідка: астронóm, балерина, гóнщик, інженёр, лікар, музикáнт, письмённик, слюсар, стóляр, фотóграф, хiмiк, художник.

Завдáння 3. Дáйте вiдповiдь на запитáння: Ким Ви в дитинствi хотiли стáти i чому? Ким Ви зрáз хочете стáти i чому? Наприклад: *У дитинствi я хотiв (хотiла) стáти письмёнником (письмённицею), тому що менi подобається вигáдувати iсторiї, розповiдати їх iншим людям. Зрáз я хочу стáти журналістом, тому що менi подобається добувати iнформáцiю, робити її достушною для iнших.*

Завдáння 4. Ознайóмтеся з перелiком професiй, що мають попит. Розкажіть про професiйнi обов'язки представникiв кожної з них. Наприклад *Що робить продавець-консультáнт? Продавець-консультáнт є посередником між виробникáми товарiв i покупцáми. Він розповiдає покупцáм про асортимент товару, допомагає у виборi.*

Завдáння 5. Ознайóмтеся з фóрмулами вибору професiї. Розкажіть про свiй вибір професiї (наприклад, учитель) i спецiальностi (географiя). Наприклад, **знáння про себе:** *я люблю дiтей, багáто читáю, люблю подорожувати, мене цiкавлять проблемi довкiлля, менi подобається передавати свої знáння, я мóжу бути терплячим(ою), наполегливим(ою); знáння про свiт:* *учитель – важлива i шанована професiя, у на́шiй краiнi бракує висококласних учителiв, це високооплачувана професiя, з дипломом учителя я зáвжди мáтиму роботу. Саме тому мiй вибір – професiя вчителя.*

Завдáння 6. Проаналiзуйте помiлки при виборi професiї (так не мóжна робити). Розкажіть, як слiд чинити, вибираючи професiю. Свою вiдповiдь запишіть.

Помiлки при виборi професiї

1. Обирати професiю, не маючи про неї достовiрної iнформáцiї.
2. Орієнтуватися тiльки на такі ознаки, як престижність i прибутковiсть.
3. Ставити знак рiвностi між професiєю та навчальним предметом.
4. Вибирати професiю за компанiю.

5. Ігнорувати власні здатності й інтереси.

6. Обирати професію під впливом батьків.

Приклад відповіді: Не можна обирати професію, не маючи про неї достовірної інформації. Обирати професію слід лише після вивчення достовірної інформації про неї.

Завдання 7. Уявіть, що ви шукаєте роботу. Вашій увазі запропоновані місця роботи, де є вакансії. Розкажіть про можливості працевлаштування (місце роботи – професія). Наприклад, *каф'є*: У каф'є на роботу потрібні офіціант, кучар бармен.

Блок завдань спрямований на формування й виявлення комунікативних умінь та навичок студентів у побутовій, навчально-професійній, соціально-культурній і навчально-науковій сферах. Увесь матеріал підібраний з урахуванням мети і завдань, що визначені комунікативними й пізнавальними потребами іноземних громадян.

Структурне розв'язання завдань спирається на основні стратегічні напрями – змістові лінії (мовленнєву, мовну, соціокультурну, стратегічну) навчання іноземців в українських закладах вищої освіти, які реалізуються відповідно до комунікативних потреб студентів і можуть варіюватися залежно від етапу, рівня і профілю навчання. Саме ці лінії формують комунікативну компетентність інокомуніканта та сприяють формуванню вторинної мовної особистості.

Конкретизуємо вимоги до сучасного викладача: постійне вивчення й знання індивідуальних особливостей представників тієї чи тієї національності, зокрема, темпераменту, рис характеру, поглядів, звичок; діагностування та коректування рівня сформованості особистісних якостей (світогляд, мотивація, інтереси, спрямованість особистості, життєві плани); заохочення кожного студента до посиленої діяльності з вимогами, які постійно зростають; виявлення й подолання причин, що не дають змогу студентові досягти особистісного розвитку, урахувуючи культурні відмінності.

Аби забезпечити відповідність культурним особливостям представників різних народів, слід обирати тексти, насичені соціокультурними маркерами, й оминати такі тексти, які можуть

спричинити непорозуміння, суперечки. Окрім того, студенту, який бажає навчитися говорити й писати іноземною мовою, необхідно знати, як говорять і пишуть сьогодні, уникаючи застарілої лексики.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Описаний підхід ілюструє реалізацію процесу мовної підготовки іноземних громадян згідно з Концепцією мовної освіти іноземців крізь призму трьох напрямів: комунікативного (мета – комунікативна компетенція), адаптаційного (мета – адаптація до реалій і завдань життєдіяльності в іншомовному середовищі) та загальнонаукового (мета – загальнонаукова / професійна компетенція). Процес оволодіння мовою підпорядкований теорії мовленнєвої діяльності, тому весь навчальний матеріал слід добирати з урахуванням мети й завдань, що визначені комунікативними і пізнавальними потребами іноземних студентів (функціонально-комунікативний підхід). Володіння мовленням передбачає засвоєння сукупності кодових засобів певної мови та правил їхнього використання для формування думок, передачі змісту і сприйняття виражених у мовленнєвих посилках інтенцій.

Аби навчальна діяльність мала характер мовленнєвої діяльності, а не “розумової фізкультури”, що полягає в маніпулюванні неспіввіднесеними словами, викладач на початкових етапах навчання української як іноземної повинен домогтися оволодіння мовою як засобом спілкування, відтак чільне місце у процесі навчання має посісти живе мовлення, сприятливе мовне середовище й оточення.

Література

1. Бакум З. П. Українська мова як іноземна: лінгводидактичні проблеми. *Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Кривий Ріг : КДПУ, 2010. Вип. 5. С. 226–232.
2. Бей Л. Б., Тростинська О. М. Проблеми викладання української мови різним категоріям іноземних студентів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2008. № 12. С. 42–49.
3. Городецька В., Малюга Н. Українська мова як іноземна : навч. посіб. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2018. 388 с.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

5. Ніколаєва С. Ю. Гринюк Г. А., Олійник Т. І. Сучасні технології навчання іноземного спілкування : навч. посіб. Київ : Ленвіт, 1997. 96 с.

6. Основы методики преподавания иностранных языков / И. М. Берман и др. ; под ред. В. А. Бухбиндера, В. Штраусса. Киев : Вища школа; Leipzig : VEB Verlag Enzyklopädie, 1986. 335 с.

References

1. Bakum Z. P. Ukrainska mova yak inozemna: lnhvodydaktychni problemy. Filolohichni studii : Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Kryvyi Rih : KDPU, 2010. Vyp. 5. S. 226–232.

2. Bei L. B., Trostynska O. M. Problemy vykladannia ukrainskoi movy riznym katehoriiam inozemnykh studentiv. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. 2008. № 12. S. 42–49.

3. Gorodetska V., Maliuha N. Ukrainska mova yak inozemna : navch. posib. Kryvyi Rih : Vyd. R. A. Kozlov, 2018. 388 s.

4. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka : pidruchnyk / za red. S. Yu. Nikolaievoi. Kyiv : Lenvit, 2013. 590 s.

5. Nikolaieva S. Yu. Hryniuk H. A., Oliinyk T. I. Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnoho spilkuvannia : navch. posib. Kyiv : Lenvit, 1997. 96 s.

6. Osnovy metodiki prepodavaniya inostrannykh yazykov / I. M. Berman i dr. ; pod red. V. A. Buhbindera, V. Shtraussa. Kiev : Vishcha shkola; Leipzig : VEB Verlag Enzyklopädie, 1986. 335 s.

Стаття надійшла до редакції 30.08.2019 р.

Прийнята до друку 19.11.2019 р.